

traktat o osuđenom

I.

Evo, popodne je najzad. Blagi miris ruža mi je u nozdrvama, a iznad mene je svod gospodnj, taj beskrajni predeo koji ne želim.

Ogromni napor u glavi. Osećam misao koja mi razbija vene na slepočnici — to je užasan košmar koji nosim u sebi. Pitam se: kuda odlaže oni koje zaboravljamo. O, kako je to neki mučan i strašan svet.

Jedno neugodno popodne bez smisla, bez početka. Jednostavno, nade se čovek u popodnevnu sa bolovima u glavi sred mirisa divljih ruža. Jedna nemila situacija više bez početka i smisla. U podnožju žbuna toplo je i senke se klate preko lica, preko očiju.

Opet misao o zaboravljenima, a u tom svetu vidim i svoje mesto. Ovo mesto (mislim) mesto je gde borave zaboravljeni. Više mene na zenu: ptice i cvetovi, a slika u meni: nad grobom zasađene ruže koje obavijaju drveni krst na kome je masnom bojom napisano primitivnim slovima OVDE POČIVA BIVŠI I BUDUĆI, ali malim slovima, ružnim. U stvari, to je jedna nedorađena slika koja ne znači ništa.

Slatko sunce na rukama koje su skrštene preko tela, sunce na ružama, na drvenom kocu za budućeg koji sanja gledajući u zenit.

(Opet prokleti pas laje na vrane.)

Evo veliki užas popodneva bez početka i smisla. I dalje bolovi u glavi i ogroman, a pomalo i prijatan bol. Željeni bol. To je tako slično dragom umiranju. Opet slika: skromni grob u divljim ružama — za bivšeg. Eto popodne, nemilo popodne se produžuje.

Osećam sunce na svome licu, neki svetao i jasan predeo oko mene. I spasa mi nema od tog prostora u koji treba uzleteti.

Nije to više teška i mutna noć, nema više bola u glavi i ljudi koji kucaju u prozor i bude me u trenutku kada ulazim u mirne snove. Vreme se produžuje. Odmaram se i sanjam opet o Tebi.

Veliki i Divni, da li ćeš se roditi ikad, da li ćeš me povesti svojim putevima?

Opijen popodnevom, snatrim. Vidim ogromni put koji se uspinje. Suvise svežine, dobrog daha i radosti oko mene. To je varka ovog trenutka u kojem živim. Jer tamo, kuda ti putevi vode, još je crnje i gore, još je bezizlaznije. Obećane zemlje i obećani predeli — to je tako duboko u nama, ali nije nama namenjeno već budućima koji nikada neće doći.

(Zidovi, zidovi što oivičavaju predeo!)

Dije se preda mnom ogromna tvrdava, a ja osećam u njoj samo ogromnu i besmislenu volju. U svim tim velikim građevinama, u svemu velikom slutim suviše idealizma. U ogromnom prostoru, gotovo uzalud diže se kamena tvrdava, besmislena kao dekor bez sadržine — čista forma u prirodi. Smeta li išta više od besmislene forme u prirodi.

Kakav je to ludi svet nekada živeo i dizao kule na vrhovima brda i obalama reka i ratovalo na širokim, pustim poljima? Osećam, ipak, lepotu u besmislenosti njihove etike, u njihovoj gluposti vidim draž življenu nevinog. Zar nisu njihovi neprijatelji mogli proći kraj njih i ne primetiti ih? Zamišljam razočaranje onih iznutra, njihov gnev što nisu napadnuti.

O, koliko smo mi napreduvali. Nama je sada svuda neprijatelj i odasvud nam preti opasnost. Mi smo sigurni da nećemo ostati živi. To je naša prednost.

Uvek mi propadne pokušaj da se odmorim od noći. Svi naporci koje ulazem donose samo pojačavanje bola i povećanje nemira.

Istina, kuda odlaze oni koje zaboravljamo. Kakav je to svet, kakav je to čudan promašaj. Vidim tamo neke ljude i neke senke. To je ogromni svet zaboravljenih. I čudno, svi smo mi u njemu, svi u nekom njegovom velikom krugu. Ima li čoveka koji nije u svetu zaboravljenih?

Popodne je puno sunca i čovek oseti potrebu da bude zaboravljen, jer (kao da) tako postaje večan i nematerijalan. Tada je on sentka i ništavilo, sam za sebe, sopstveni osećaj i sopstvena misao.

Kakva radost običnog popodneva biti zaboravljen pod jednom divljom ružom od koje se širi mirisni vazduh.

Vreme se opet produžava. Osećam lepotu svega oko sebe, pa ipak (ili uprkos tome) želim da zaplačem, jer zaboravljeni zažele tako odjednom da zaplaču. I najsladi je u životu zaboravljenih taj plać koji odjekuje praznim sobama, praznim prostorom i niz vetrovita žala, i uvećava se sa saznanjem da ga niko ne čuje, da niko i ne pomišlja na njega. U beskraju bića plać je samo malo olakšanje, samo mali deo očaja koji se ne prestano uvećava u dušama (telima, možda) zaboravljenih.

RAJKO PETROV NOGO

novi jun

*Od mora ništa ti ne traži,
(nisu za tebe laki puti)
u moru nećeš sprati laži
vremena što te ošamuti.*

*Možda te može spasti šuma
debelim ladom guste strave
u kom sa opštom tminom uma
oduvek trunu takve glave.*

U Dubrovniku, 27. IV 1971.

Da li su zaboravljeni mrtvi, da li oni počušavaju da se hrane, da li oni uopšte postoje? Ovoga popodneva čini mi se da je to tako i spasa tu nema, spasa tu nema sve dok se ne pomakne ruka ili ne otvore oči, a i tada biće uvek samo jedno isto: beskrajno i pusto, lavež tog pobesnelog psa, blagi vjetar i ptice koje nadleću.

Pogledao sam preko sebe, negde u daljinu se sakupljaju oblaci. Ti tamni oblaci neprirano deluju na mene, zastrašuju me usamljenog.

(Pred vilom kraj puta, ispod, pas je lajao na nešto što se krilo u šumi. Zar će celu večnost tako?)

Osećam, diže mi se ruka u pravcu oblaka kao da nešto pokazuje.

— Padaće kiša, čuješ li, padaće kiša! Padaće kiša!

Pištalice se malo više uzbudiše i sa užasnom drekom lete za insektima oko ogromnih zidova.

Stojim. Preda mnom se i dalje diže tvrdava, visoka, podignuta tu nizbogčega, besmislena. Gledam u njen crni zid.

»Padaće kiša!«, slutim reči u sebi.

U pravcu istoka pružale su se visoke planine, sve u crnim šumama i vrhovima od snega. Ispod mojih nogu, prema severozapadu, otiče ravnica puna sela i gradova i nesrećnog života.

Pas i dalje laje. Stojim još na tom vrhu suočen sa crnim kamenom tvrdave. Okolo se dižu šume, zelene, guste i divlje.

Kiša, moraču se skloniti.

Gledam ponovo prema severozapadu, u putotinu između planina, nad ravnicom, grmelo je i videlo se da je počela da lije kiša.

— To je toliko ružno, to je toliko ružno! — vičem sebe u nebo, a gore se već okreću oblaci.

Na istoku, na sunčanim snegovima, igra se svetlo kao na razglednicama. Mislim kako je lepota besmislena i neupotrebljiva po neki put može se samo mrzeti zbog nje ili zaplakati iz nemoći.

Uzeo sam jedan beli kamen i bacio sam ga daleko prema snegovima. Gledam još dugo za njim kako privučen nekom čudnom silom tone u provalije šuma.

II.

Bili su to mali trenuci bola pred san, nekog bola duboko u glavi. To više nije bol od ulaženja u san, to je novi svet, neka nova mogućnost postojanja, neka prevashodna morna i opaka opseña.

Biti u ovim godinama i osećati takve sveste u sebi, mislite užasno je. Ne! Ima u tome izvesne slasti: slast umiranja u mladost.

Da li vam je došla ikada luda pomisao da ljudi nasleduju strahove i komplekse, da to što ste i niste uopšte vi, već da je to neko od pre vas, nepostojeći i mrtav? Taj osećaj krivice u vama, to je krivica vaše majke ili vašega pradeda po ocu, a vi je ispaštate. Da li vam je palo napamet da vaš strah od mraka nije drugo do ponavljanje jedne scene iz prošlosti, ponavljanje jedne noći koju je vaš predak proveo u medvedoj šipili?

Mislim da je tako, i to me smiruje. I sve ovo oko mene mi mnogo ne znači. Nikada nisam verovao u istinu koju su mi nudili, nikada u slike koje su mi pokazivali, jer, znam, duboko u meni nije tako.

To što osećam je: jedan prazan predeo usečen u prostor, sve gladko, pusto, ali to nije važno. Užasno je da se sred svega tog, baš ispred mene, diže zid. Neki strašni zid. I tu počinje mora. Zid kroz koji se ne može, preko koga se ne može, oko kojeg se ne može. Jedan totalan zid u svesti, jedan stepen preko koga se ne može. Čak se ne može ni zamisliti šta je sa druge strane. Taj zid, to je završetak. Znam, pravog završetka nema, jer uz taj zid se ipak može, osećam, može puzati nagore, može se ići uz njega, ali to ništa ne znači, dalje se ne može. To je siva ploča u svesti. To je neka propasti sna. I nikako se tu ne može ništa rastumačiti, kako se taj zid pojavi, kako se raširi. To je osećaj na prstima i na čelu, to je strahoviti bol u očima, to je napor misli koja postaje nesposobna da prodre na drugu stranu zida.

Znam, učini vam se da je to očaj. Ne, to je samo slast opsesije. Zar nikada niste svoje opsesije upotrebljavali kao droge i alkohol za omamljivanje tela. Ako niste to činili, ne znate šta je uživanje. Onda ne znate kako je to divno uništavati sopstveno telo.

Do sna je uvek daleko kada se skoncentrišemo na njega. Tada se jasno predočava beskrajnost jedne sitnice, beskrajnost čestice vre-